

Programma van maatregelen bij Archeologienota : Maria-Theresialei 4, Ekeren (prov. Antwerpen)

Robby Vervoort
Freelance Senior Archeoloog
Borgerhout, december 2016

Titel

Programma van maatregelen bij Archeologienota:

Maria-Theresialei 4,
Ekeren (prov. Antwerpen)

Auteur

Robby Vervoort

Opdrachtgever

Delhaize Le Lion/De Leeuw

Projectcode

2016L299

Plaats en datum

Borgerhout, december 2016

Reeks en nummer

RVFSA-Rapport,

© Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Inhoud

1. Technische fiche/administratieve gegevens	3
2. Inleiding	6
3. Onderzoeksvragen.....	6
4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied	8
5. Programma van maatregelen.....	9

1. Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site

Ekeren, Delhaize

Ligging

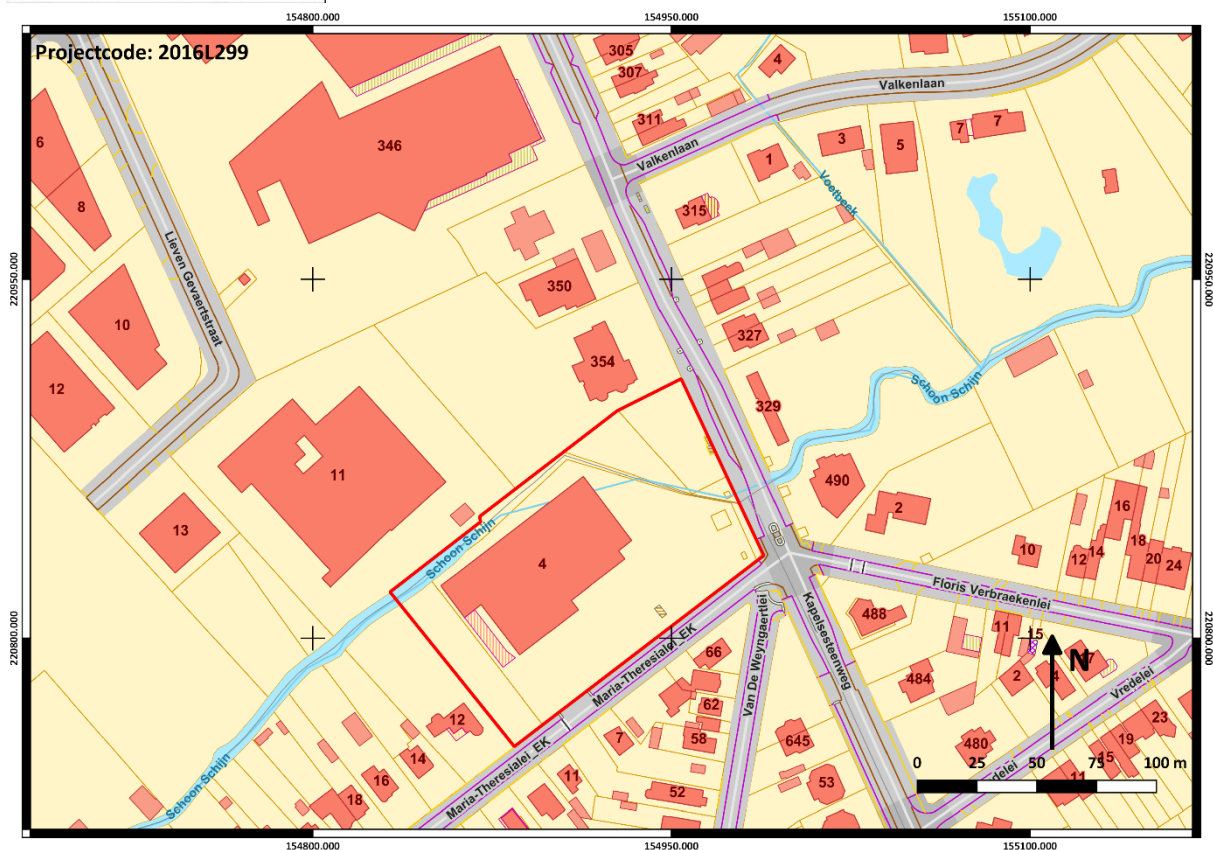
Antwerpen, Ekeren,
Maria-Theresialei 4

Kadastrale gegevens

Antwerpen: 33ste afdeling
Ekeren: 1de Afdeling
Ekeren: derde divisie Sectie H
Perceelnummers: 610T, 610V, 610P

Bounding Box

X 154953,5 Y 220908,5
X 154988,4 Y 220834,2
X 154883,7 Y 220754,4
X 154832,1 Y 220819,8

Figuur 1: Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied¹

Onderzoek

Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek

Projectcode

2016L299

Opdrachtgever

Delhaize Le Lion/De Leeuw

Contactpersoon opdrachtgever

De heer Gaëtan Martinage

Uitvoerder

Robby Vervoort. Freelance Senior Archeoloog. Research & Consultancy.

Erkend archeoloog

Robby Vervoort OE/ERK/Archeoloog/2016/00126

Nummer wettelijk depot

Niet van toepassing

¹ www.geo.onroenderfgoed.be

Termijn

26 december - 29 december

Geplande ingreep

Sloop bestaande bebouwing en bouwen nieuwe winkel met ondergrondse parkeergarage.

Geldende wetgeving en voorwaarden

Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3000m² of meer en de bodemingreep bedraagt 1000m² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en is gelegen buiten een zone waarop lagere oppervlaktecriteria van toepassing zijn.

Randvoorwaarden

De percelen zijn momenteel in gebruik als winkel en verharde parking.

Doelstelling

Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.

Vraagstelling

- Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?
- Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorisch potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande en reeds uitgevoerde werken?

- Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?

Thesaurus

Archeologienota, bureauonderzoek

2. Inleiding

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning te Antwerpen, Ekeren, Maria-Theresialei 4, werd gevraagd een archeologienota op te stellen. Daarom werd in de eerste plaats een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd (bureauonderzoek). Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek werd vervolgens het hieronder geschreven programma van maatregelen opgesteld.

3. Onderzoeksvragen

- *Wat is de landschapshistoriek van het projectgebied?*

Op basis van het beschikbare bronnenmateriaal kan besloten worden dat het projectgebied geen specifieke bodemkenmerken bevat die het aantrekkelijker maakten voor bewoning in het verleden. De ligging binnen de vallei en in de directe omgeving van een beek maken de gronden te nat en ongeschikt voor permanente bewoning. Dit resulteert in een bosrijke band op de zuidelijke oever in de directe omgeving van de beek die pas in de loop van de 20ste eeuw geleidelijk wordt ingenomen door bebouwing in de vorm van open villabouw.

- *Welke archeologische sites zijn gekend in of nabij het projectgebied?*

In de ruimere regio van het projectgebied komen verschillende archeologische sites voor. Vele sites in de omgeving zijn te dateren in de nieuwe tijd en zullen hier niet verder besproken worden, aangezien de studie van de cartografische bronnen volstonden om aan te tonen dat er zich pas vanaf de 20ste eeuw tekenen van bewoning op het terrein voordoen. De overige sites in de omgeving lijken zich alle te bevinden op enige afstand ten zuiden van de vermelde beek op de drogere en zanderigere zones op de bodemkaart. De prehistorische sites dateren uit de jaren '30 en zijn aangetroffen bij veldprospecties. Een belangrijke cluster van locaties met resten uit de metaaltijden en de Romeinse periode bevinden zich plusminus 2000 meter ten zuidwesten van het projectgebied. Het betreft de sites Wilgenhoeve en Schriek waar resten vanaf de Bronstijd werden aangetroffen naast sporen uit de IJzertijd en de Romeinse periode. De aangetroffen resten zijn duidelijk afkomstig van een permanente nederzetting.

In de directe omgeving van het projectgebied werden nog geen archeologische resten aangetroffen.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?*

Op basis van de onderzochte bronnen kan niet worden uitgesloten dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden. Wel kan geconcludeerd worden dat de kans op het voorkomen van archeologische resten met een hoog kennisvermeerderingspotentieel klein is aangezien een groot deel van het terrein reeds werd verstoord bij de constructie van de huidige bebouwing en bij recente werkzaamheden. Bovendien werden in de nabije omgeving van het projectgebied nog geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een archeologische site noch lijkt de bodemgesteldheid binnen het projectgebied geschikt voor permanente bewoning.

Aan de hand van de tijdens de bureaustudie onderzochte bronnen kunnen we besluiten dat, indien er zich archeologische resten in het projectgebied bevinden, deze wellicht dateren uit de periode voor de middeleeuwen. Echter zullen deze sporen grotendeels vernield zijn bij de constructie van de huidige bebouwing, zoals kon worden aangetoond op basis van de bestudeerde kaarten en bouwplannen van de huidige bebouwing. Wellicht is het terrein nog meer verstoord dan eerder beschreven aangezien de juiste positie van alle ondergrondse elementen heden niet meer exact gekend is.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werkzaamheden zullen een negatieve impact hebben op het eventueel aanwezige bodemarchief en zullen een volledige verstoring en vernieling van het bodemarchief met zich meebrengen in de zones waar het bodemarchief nog niet volledig werd vernield.

- *Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende info op? Zo neen, is er een vervolgonderzoek nodig en welke methode levert het meeste informatie op?*

Op basis van het bestudeerde bronnenmateriaal kan niet worden aangetoond dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden. De bronnen tonen echter wel aan dat de kans op het voorkomen van sites met een hoog potentieel tot kennisvermeerdering laag is aangezien een groot deel van het projectgebied volledig tot zwaar verstoord werd. Hierdoor kunnen de eventueel aanwezige resten niet in hun ruimere context worden bestudeerd en geven ze enkel informatie omtrent de bewoningsverspreiding op een bepaald moment in het verleden. De nodige inspanning (logistiek en financieel) weegt niet op tegen de mogelijke resultaten.

Het niveau waarop zich eventueel archeologische resten bevinden kon niet worden achterhaald op basis van het bureauonderzoek. In de Code van Goede Praktijk worden verschillende achtereenvolgende onderzoeksmethodes voorgesteld teneinde de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. De diepte van het archeologische niveau kan bepaald worden door gebruik te maken van landschappelijke boringen. Deze boringen kunnen echter enkel worden uitgevoerd in de groenzones ten noorden en westen van de bestaande winkel en langs de straatzijde. In de noordelijke

zone bevindt zich echter de beek, terwijl het westelijke deel niet zal worden verstoord. Boringen langs de straatzijde lijken ons dan weer zinloos net door de aanwezigheid van de straat en de vermoedelijke verstoringen die meestal gepaard gaan met de aanleg ervan. Boringen ter hoogte van de bestaande verharding zouden dientengevolge mechanisch moeten worden uitgevoerd en zouden enkel informatie opleveren omtrent de dikte van de plaatselijke verstoring en de diepte van de C-horizont en niet zozeer over het al dan niet aanwezig zijn van archeologische sporen. Bijkomende boringen lijken ons dan ook eerder nutteloos te zijn en zullen allicht weinig tot geen relevante extra informatie opleveren.

Ook een visuele prospectie van het terrein lijkt ons zinloos aangezien het terrein heden grotendeels bebouwd en verhard is. De overige delen van het terrein zijn begroeid met gras.

Geofysisch onderzoek biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw (GPR) maar heeft als nadeel de hoge kostprijs, de complexe verwerking van de gegevens en het feit dat de verkregen data tevens door bijkomend veldwerk moeten gestaafd worden. Bovendien zullen gezien de mogelijke aard van de eventueel aanwezige resten de resultaten van geofysisch onderzoek eerder beperkt zijn.

De laatste mogelijkheid om de diepte van het archeologische niveau te bepalen is door middel van proefsleuven. Hierdoor kan tevens een inzicht verkregen worden op de aard van de eventueel aanwezige resten in het projectgebied. Echter gezien het lage kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied zal de kostprijs de eventuele output van gegevens niet kunnen verantwoorden.

We kunnen dus concluderen dat de toegepaste methode (bureauonderzoek zonder ingreep in de bodem) geen antwoord bood op alle gestelde onderzoeksvragen, maar dat voldoende informatie werd verzameld om een inschatting te kunnen maken van het kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied en dat er geen bijkomende vooronderzoeken of een vervolgonderzoek dienen te gebeuren.

4. Kennisvermeerderingspotentieel van het projectgebied

Het feit dat het betreffende perceel zwaar verstoord is, doet ons concluderen dat het projectgebied geen groot potentieel heeft op kennisvermeerdering. De mogelijkheid bestaat dat er zich nog archeologische resten bevinden in het projectgebied. Echter door de hoge verstoringsgraad zal de uit de eventueel aanwezige resten voortvloeiende informatie eerder beperkt zijn. Het is steeds belangrijk bij de studie van archeologische resten om zo veel mogelijk informatie omtrent de context van de aangetroffen resten te kunnen achterhalen. De in de bodem bewaarde informatie is op zich al slechts een gedeelte van het gehele verhaal. Indien hierbij nog een groot deel van de eventueel aanwezige informatie bijkomend werd vernield, betekent dit een verlies aan potentiële informatie omtrent de

wel nog bewaarde resten. De belangrijkste bron aan informatie lijkt ons dan ook te bestaan uit het aantonen van menselijke aanwezigheid in een bepaalde periode in het projectgebied. Gezien het beperkte kennisvermeerderingspotentieel lijkt het ons dan ook niet opportuun bijkomende kosten te maken voor verder onderzoek met het oog op eventueel aanwezig archeologische resten in het projectgebied.

5. Programma van maatregelen

Er werd een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem uitgevoerd, dat aangeeft dat er geen bijkomende maatregelen meer nodig geacht worden in het kader van de geplande werken. Al het vooronderzoek dat noodzakelijk is om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed werd uitgevoerd.

De impact van de geplande werkzaamheden werd getoetst aan de gekende reeds verstoorde en reeds onderzochte zones, de gekende geologische, bodemkundige en ecologische kenmerken en de gekende archeologische en historische waarden (zie verslag van resultaten van het vooronderzoek).

Belangrijk in de afweging van de noodzaak voor verder vooronderzoek zijn de huidige graad van verstoring, het beperkte potentieel tot kennisvermeerdering en de hieraan gekoppelde meerkost ten gevolge van bijkomend onderzoek.

Naar aanleiding hiervan zijn geen verdere maatregelen vereist. Daarom wordt geen programma van maatregelen opgemaakt. Deze beslissing steunt op onderstaande redenering.

De afweging of verder vooronderzoek noodzakelijk is, gebeurt op volgende wijze:

Na iedere fase in het vooronderzoek volgt verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek onvoldoende informatie gegenereerd is om:

- *de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende te staven*

Hoewel niet kon aangetoond worden dat er zich geen archeologische resten in het projectgebied bevinden, kon wel voldoende worden aangetoond dat deze resten grotendeels verstoord zijn en dientengevolge geen groot potentieel op kennisvermeerdering hebben.

- *een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen*

Gezien het ontbreken van mogelijke archeologische resten met een hoog potentieel aan kennisvermeerdering dienen geen verdere maatregelen genomen te worden.

- *een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken*

Er dient geen archeologische opgraving plaats te vinden in het projectgebied.

- *een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken*

Er dient geen plan van aanpak gemaakt te worden voor een eventueel behoud in situ.

Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek kunnen we besluiten dat er voldoende informatie is gegenereerd om een te bekrachtigen archeologienota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft.